

Energieprijzen en koopkracht: hoe de regering Di Rupo selectief communiceert over de verkeerde onderwerpen

2012/25

27 | 12 | 2012

MENSEN

WELVAART

BESCHERMING

Abstract

In vergelijking tot onze buurlanden heeft België hogere consumptieprijzen en een hogere fiscale druk. Dit is nefast voor de koopkracht van de gezinnen en het concurrentievermogen van onze bedrijven. Structurele en ambitieuze maatregelen inzake fiscaliteit, arbeidsmarkt, prijsindexering en concurrentiebeleid zijn een noodzaak. Met het tijdelijk bevroren van de prijzen van gas en elektriciteit heeft de regering veel gecommuniceerd maar blijven structurele maatregelen uit. Deze communicatie is bovendien selectief want gas is relatief goedkoop geprijsd in ons land. De elektriciteitsprijzen stegen vooral door hogere belastingen en hogere distributiekosten zodat de federale overheid met de prijsbevoering vooral zichzelf en de regionale overheden reguleert. Dit probleem kan structureel aangepakt worden door alle 'niet-energie' componenten te schrappen uit energiefacturen en te laten financieren uit de algemene middelen van overheden. En waarom communiceert de regering niet over de prijzen van benzine en diesel hoewel deze relatief eenvoudig te beïnvloeden zijn omwille van de hoge accijnzen?

JOHAN ALBRECHT

Senior Fellow Itinera Institute

In 2012 heeft de regering Di Rupo zich zeer uitdrukkelijk geprofileerd rond de energieprijzen. De prijzen voor gas en elektriciteit werden zelfs tijdelijk bevroren. Deze maatregelen zijn het gevolg van het regeerakkoord waarin we lezen dat de federale staat samen met de Gewesten en de vier (4!) regulatoren maatregelen zal nemen om de energieprijzen in toom te houden. Het regeerakkoord stelt zeer expliciet dat de energieprijzen in ons land niet hoger mogen zijn *'dan de gemiddelde prijs in de ons omringende landen'* en dat *'de federale regering, binnen haar bevoegdheden, alles in het werk zal stellen om de globale energiefactuur te beperken'*. Ook wil de regering de concurrentie op de energiemarkten verhogen *'om de koopkracht van de burgers en de competitiviteit van de bedrijven te verbeteren.'*

Bij deze intenties van het regeerakkoord en de tijdelijke maatregelen kunnen enkele vragen gesteld worden:

1. België is een duur land. Hoe relevant is het om alleen de prijzen van gas en elektriciteit in ons land te vergelijken met de prijzen in onze buurlanden?
2. Waarom viseert de regering alleen de prijzen van gas en elektriciteit en worden de prijzen van stookolie, benzine en diesel niet besproken?
3. Hoe relevant is regulering van de gas- en elektriciteitsprijzen voor de koopkracht van de bevolking?
4. Wie reguleert de regering Di Rupo indien de prijzen bevroren worden?

5. Is prijsregulering voor gas en elektriciteit in overeenstemming met de Europese Directieven?

De relevantie van selectieve prijsvergelijkingen

België is een land met relatief hoge consumptieprijzen. Eurostat vergelijkt op een systematische manier de prijsniveaus van finale consumptie door gezinnen (inclusief BTW en andere belastingen) in de Europese Unie. Hieruit blijkt dat in 2011 de prijzen van finale consumptiegoederen en diensten in België ongeveer 12% hoger zijn dan in de EU-27 en bijna 8% hoger dan in de landen van de Eurozone. Tabel 1 leert bovendien dat dit prijsverschil in 2001 aanzienlijk kleiner was, namelijk slechts 3% in vergelijking tot de Eurozone. De Belgische prijzen zijn relatief hoog en stijgen bovendien sneller dan in de buurlanden. Van prijsconvergentie is geen sprake...

¹ Zie paragraaf 2.6.2 van het regeerakkoord

Tabel 1 – Prijsniveau huishoudelijke consumptie in de EU (incl. indirecte belastingen), EU-27 =100

	2001	2003	2005	2007	2009	2011
EU-27	100	100	100	100	100	100
Eurozone	100	103	102	101	106	104
België	103	107	106	107	112	112
Denemarken	135	141	140	137	144	142
Duitsland	107	106	103	102	106	103
Spanje	85	88	91	93	98	97
Frankrijk	104	110	108	108	112	111
Italië	100	104	105	103	105	103
Nederland	103	108	105	102	108	108
Oostenrijk	105	103	103	103	108	107
Finland	125	127	124	120	125	125
Zweden	120	124	119	116	109	128
Ver Koninkrijk	117	108	110	114	97	102

Bron: Eurostat (2012). Consumer prices - inflation and comparative price levels (online data code: prc_ppp_ind)

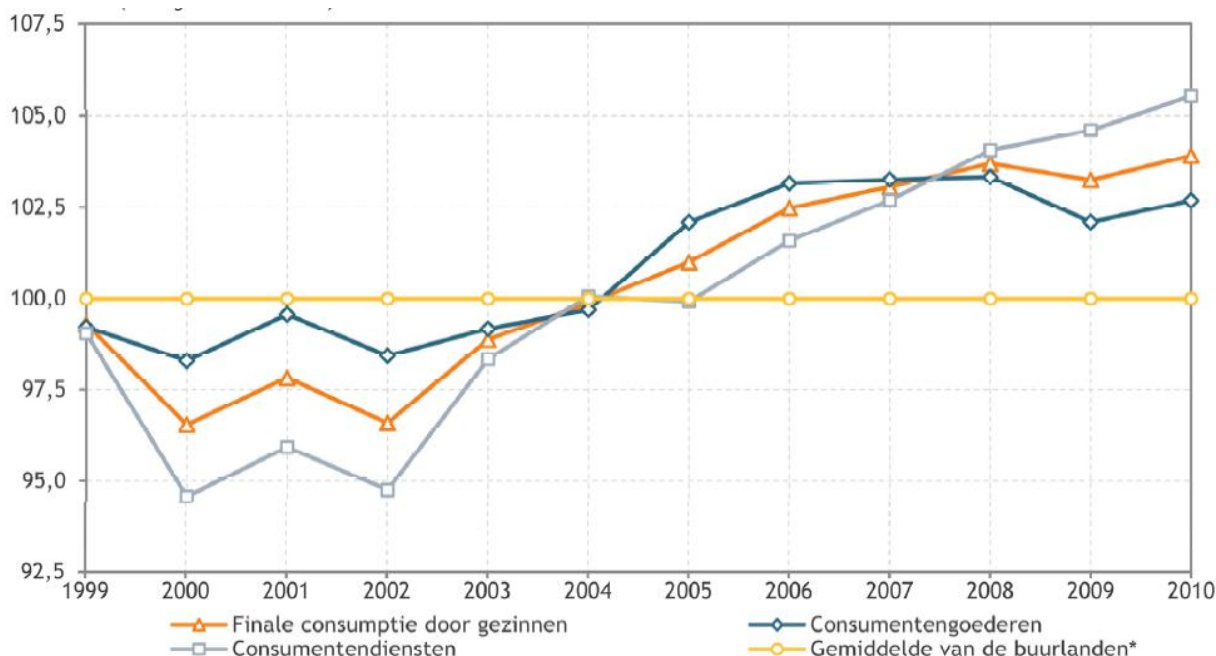
Tabel 1 toont dat er landen zijn met aanzienlijk hogere prijzen dan in België. In Denemarken zijn de prijzen 27% hoger dan in België omwille van de zeer hoge belastingen op consumptie. Ook in Finland en Zweden zijn de prijzen aanzienlijk hoger. Als we in 2011 het Belgische prijsniveau vergelijken met onze buurlanden dan blijken de prijzen in België 8% hoger te zijn dan in Duitsland, 1% hoger dan in Frankrijk, 3,5% hoger dan in Nederland en 10% hoger dan in het Verenigd Koninkrijk.

De hoge consumptieprijzen in België zijn het gevolg van diverse factoren: de relatieve kleine en tweetalige afzetmarkt, de belastingen op consumptie (BTW en accijnzen), de zeer hoge belastingen op arbeid (in het bijzonder op lage en middeninkomens), het mechanisme van de automatische indexering, beperkte concurrentie in bepaalde sectoren, de kost van de regulering, etc. Vooral arbeidsintensieve diensten en goederen —horeca, distributie, bouw— zijn in België relatief duur omwille van de zeer hoge belastingen op arbeid. Dit is jammer voor de Belgische consument die niet alleen de hoge belastingen op arbeid moet betalen maar ook nog eens met

de prijsconsequenties van deze hoge belastingen geconfronteerd wordt. Een belasting op arbeid is indirect ook een belasting op consumptie en op vermogen.

Uit Figuur 1 blijkt dat de Belgische prijzen vanaf 2002 systematisch zijn gestegen in vergelijking tot de prijsevolutie in de drie buurlanden (dus zonder het goedkope VK). Volgens het Planbureau heeft deze evolutie bijgedragen tot de systematische verslechtering van de Belgische competitiviteit. In 1999 en 2000 waren de Belgische prijzen relatief lager dan in de drie buurlanden. In die periode was de olieprijs zeer laag. Na 2002 steeg de olieprijs systematisch en deze toename werd sterker vanaf 2005. Niet toevallig verslechterde de relatieve loonkost in België sterk vanaf 2005. Het mechanisme van de automatische prijsindexering volgt de olieprijs en speelt dan ook een belangrijk (negatieve) rol in de ontwikkeling van de prijzen en van de competitiviteit van de Belgische ondernemingen.

Figuur 1 – Prijsniveauverschillen tussen België en de drie buurlanden, 1999-2010

Bron: Planbureau (2012). Consumptieprijzen in België en de buurlanden. Aandachtspunten voor het beleid (Working Paper 13-12, www.plan.be)

Hoewel alles in België duurder is dan in onze buurlanden, wil de regering dat energieproducten in ons land wel even duur zijn dan in onze buurlanden. Dit lijkt een selectieve wens alsof andere producten wel duurder mogen zijn dan in de buurlanden. Energie is natuurlijk belangrijk in het gezinsbudget. Volgens Eurostat gaat ongeveer 10% van het gezinsbudget naar de aankoop van energieproducten. In tijden met hoge energieprijzen kan dit aandeel (tijdelijk) stijgen. Uit Tabel 2 blijkt dat de prijs van energieproducten tussen 1996 en 2011 in ons land verdubbeld is. Globaal kunnen we stellen dat de prijs van alle energieproducten —dus ook van brandstoffen voor voertuigen— in ons land sterker gestegen is dan in de buurlanden. Deze vaststelling geldt echter voor alle bestedingscategorieën. Tussen 1996 en 2011 stegen de prijzen in België

met 35,2% terwijl de prijzen in de buurlanden stegen met 27,9%.

Tabel 2 – Cumulatieve toename van de consumptieprijsen in de periode 1996-2011 (in %)

	Aandeel in budget	België	Gemiddelde buurlanden	Duitsland	Frankrijk	Nederland
Voeding	17	40.1	25.8	20.8	31.6	27.5
Huisvesting	16	65.7	46.1	42.4	44.0	68.8
<i>waarvan elektriciteit, gas, stookolie</i>	6	100.5	86.0	102.7	53.1	124.8
Vervoer	14	50.4	42.5	42.3	41.0	48.7
<i>waarvan brandstoffen</i>	4	96.0	89.9	93.9	83.3	94.7
Recreatie en cultuur	13	11.7	0.1	6.0	-9.2	6.4
Communicatie	3	-17.9	-28.8	-35.1	-23.6	-19.4
Horeca	9	49.2	35.4	26.3	39.5	60.4
Totaal	100	35.2	27.9	25.4	28.4	37.1

Bron: Eurostat (HICP), zoals vermeld in Planbureau (2012). Concurrentievermogen van België, p.25 (Planning Paper 112, www.plan.be)

Ter aanvulling van de algemene prijsvergelijking presenteren we in Tabel 3 de prijs van energieproducten in december 2012 op basis van de publiek beschikbare gegevens in *Europe's*

Energy Portal. We gebruiken hiertoe de finale prijzen –dus inclusief alle belastingen– van begin december 2012 voor benzine, diesel, stookolie, gas en elektriciteit.

Tabel 3 – Energieprijzen in België en de vier buurlanden (prijzen begin december 2012)

	België	Nederland	Frankrijk	Duitsland	VK	Gemiddeld	B tov gemidd
Benzine (liter)	1,69	1,81	1,64	1,62	1,64	1,68	1%
Diesel (liter)	1,533	1,51	1,47	1,46	1,73	1,5406	0%
Stookolie (liter)	0,94	0,87	0,96	0,95	0,88	0,92	2%
Gas (kWh)	0,0546	0,0683	0,0509	0,0578	0,038	0,05392	1%
Elektriciteit (kWh)	0,213	0,22	0,141	0,254	0,141	0,1938	10%

Bron: Europe's Energy Portal (<http://www.energy.eu/>)

Tabel 3 bevestigt dat er grote prijsverschillen zijn voor energieproducten. Benzine is relatief duur in Nederland terwijl diesel duur is in het Verenigd Koninkrijk. Elektriciteit is relatief duur in Duitsland maar goedkoop in Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk. Deze grote verschillen zijn het gevolg van de zeer verschillende marktinstuties in deze landen (bv. prijsregulering in Frankrijk). Het is belangrijk om duidelijk in kaart te brengen waarom de prijzen verschillen. Het zou zeer eigenaardig zijn om het beleid alleen

te baseren op een vergelijking van finale prijzen zonder enig oog voor de sterk verschillende marktinstuties. Overigens, geen enkele andere EU-lidstaat baseert het nationale energiebeleid op prijsvergelijkingen met de buurlanden...

Tabel 3 toont dat energieproducten in ons land niet opvallend duur zijn in vergelijking tot de buurlanden. In december 2012 is gas in België 1% duurder dan in onze buurlanden terwijl België globaal hogere consumptieprijsen heeft

dan onze buurlanden. Vanuit dit perspectief is gas relatief goedkoop in ons land (in vergelijking tot andere consumptiegoederen die gemiddeld 8% duurder zijn dan in de Eurozone). Stookolie is 2% duurder in België dan in de buurlanden maar ook dit prijsverschil wijkt af van de algemene vaststelling dat België aanzienlijk duurder is dan de buurlanden. Opvallend is wel dat de regering de gasprijzen tijdelijk heeft bevroren maar de prijzen voor stookolie vrij laat (hoewel deze dus relatief hoger zijn dan gas in vergelijking tot de buurlanden). Benzine is in België 1% duurder dan in de buurlanden —te vergelijken met het prijsverschil voor gas— maar ook deze prijzen worden niet bevroren. Elektriciteit blijkt volgens *Europe's Energy Portal* wel 10% duurder te zijn dan de gemiddelde prijs in de buurlanden.

We kunnen dus concluderen dat alle finale consumptie in België duur is maar dat energieproducten —met uitzondering van elektriciteit— in België eerder relatief goedkoop zijn. Gas is relatief goedkoop in ons land terwijl de prijs van elektriciteit aanleunt bij het algemene prijsverschil tussen België en de buurlanden.

Vergelijkingen van energieprijzen zijn interessant maar vormen slechts een deel van een veel complexer verhaal. We praten veel over de prijs van elektriciteit maar uit cijfers van de OESO blijkt dat het gemiddelde Belgische gezin per maand meer uitgeeft aan communicatie² —telefonie, televisie en (mobiel) internet— dan aan elektriciteit. Waarom liggen we niet wakker van de hoge communicatieprijzen die in de buurlanden sneller dalen dan in België (zie Tabel 2)? De totale verzekeringsfactuur van gezinnen is ook een zeer belangrijke uitgavenpost —brand, diefstal, auto, hospitalisatie, aansprakelijkheid, etc— maar zijn de Belgische verzekeringsprijzen niet te hoog in

² Als belangrijke aandeelhouder van Belgacom deelt de regering in de winsten uit communicatiediensten.

vergelijking met de tarieven in onze buurlanden? En hoe zit het met de prijs van de overheid? Het inkomen dat we aan de finale consumptie van goederen en diensten kunnen besteden is afhankelijk van de belastingsdruk. En deze is in België zeer hoog. Wie de koopkracht wil beschermen, moet ook de vraag stellen of de Belg niet te veel betaalt voor de overheid in vergelijking tot de buurlanden?

Conclusie: De hoge consumptieprijzen in België zijn problematisch voor de koopkracht van onze gezinnen en nadelig voor de competitiviteit van onze bedrijven. Dit belangrijke probleem vraagt om structurele oplossingen inzake loonkost, arbeidsmarkt, indexering en concurrentiebeleid. In vergelijking tot het algemene prijsverschil is gas relatief goedkoop. Het tijdelijk reguleren van de gasprijs is een overbodige maatregel die de aandacht afleidt van structurele hervormingen.

Waarom praat de regering niet over stookolie, benzine en diesel?

Waarom is er weinig tot geen aandacht voor de prijzen van stookolie, benzine en diesel? In ons land verwarmen nog steeds miljoenen huishoudens met stookolie terwijl alle voertuigen rijden op benzine of diesel. Wie bekommerd is om de koopkracht van de bevolking en de globale energiefactuur mag het debat toch niet beperken tot gas en elektriciteit?

In Tabel 4 illustreren we het belang van stookolie en motorbrandstoffen in de gemiddelde

energie-uitgaven van een gezin. Er zijn natuurlijk heel wat soorten gezinnen en we beperken ons hier tot een klassiek gezin van twee volwassenen en twee kinderen dat leeft in een standaardwoning. Gezin A verwarmt met stookolie en maakt in beperkte mate gebruik van een benzinewagen. Gezin B verwarmt met gas en legt per jaar 20 000 kilometer af met een diesel. In Tabel 4 becijferen we de totale energie-uitgaven voor beide gezinnen. Gezin A besteedt per jaar € 3 565 aan energie terwijl de totale energie-

factuur voor gezin B oploopt tot € 3 974. Uit Tabel 4 blijkt dat het autogebruik een belangrijke component is van de totale energie-uitgaven. Niet iedereen woont of werkt in de buurt van het openbare vervoer zodat het niet opgaat om deze uitgaven te beschouwen als discretionaire of makkelijk te vermijden uitgaven. Met de huidige prijzen voor stookolie blijkt dat de kost van verwarming kan oplopen tot 53% van de totale energie-uitgaven.

Tabel 4 – totale energie-uitgaven per jaar voor een modaal gezin

gezin A	hoeveelheid	eenheidsprijs	Uitgaven (€)	%
Stookolie (liter)	2 000 liter	0,94	1 880	53%
Elektriciteit (kWh)	3 500 kWh	0,21	735	21%
Benzine (liter)	7 500 km	1,69	950,625	27%
Totaal			3 565,625	100%
gezin B				
Gas (MWh)	23 MWh	61	1 400	35%
Elektriciteit (kWh)	3 500 kWh	0,21	735	18%
Diesel (liter)	20 000 km	1,533	1 839,6	46%
Totaal			3 974,6	100%

Tabel 4 maakt duidelijk dat gas en elektriciteit belangrijk zijn in de totale energie-uitgaven maar dat stookolie en motorbrandstoffen allesbehalve marginale componenten zijn. Auto's in België leggen gemiddeld ongeveer 15 000 kilometer per jaar af. Hierdoor is de energiefactuur van het autogebruik per gezin hoger dan de elektriciteitsrekening. De regering Di Rupo heeft de prijzen van benzine en diesel niet bevroren hoewel dit relatief eenvoudig zou zijn. Het aandeel van belastingen in de benzineprijs bedraagt ongeveer 55% terwijl belastingen goed zijn voor ongeveer 47% van de dieselprijs. De regering zou deze belastingen kunnen verlagen om de prijs voor benzine en diesel te drukken. Hierdoor stijgt de koopkracht van de consument maar dalen de fiscale ontvangsten voor de overheid. Bovendien is het ecologisch niet

opportuun om het energieverbruik goedkoper te maken. Net hoge prijzen dwingen de consument tot gedragsveranderingen. Vanuit dit perspectief kan hetzelfde ecologische argument gebruikt worden om de prijs van gas en elektriciteit niet te bevriezen maar te laten stijgen. Hoe dan ook, voor deze regering mag de prijs van stookolie en benzine wel stijgen terwijl de prijs van gas en elektriciteit wel bevroren moest worden.

Na het vormen van de regering kreeg de CREG de opdracht om de prijzen van gas en elektriciteit te vergelijken met de prijzen in de buurlanden. Uit deze vergelijking concludeert de CREG dat de residentiële verbruiker in ons land aankijkt tegen een elektriciteitsprijs die *'veel hoger is dan de prijs die in Nederland, Groot-Brittannië en Frankrijk wordt betaald...'*. Dit prijsverschil is

niet alleen het gevolg van een andere prijs voor het product elektriciteit (de kost van de commodity), maar ook van aanzienlijke verschillen in netwerkkosten en belastingen (de kost van markt-institutes). Als de analyse beperkt wordt tot de verschillen in de prijs voor het product elektriciteit (commodity) dan betaalt de residentiële verbruiker in België per jaar ongeveer € 31 meer dan in Nederland en Duitsland. Dit is een interessante observatie maar de relevantie van dit verschil voor het koopkrachtdebat is beperkt. Met € 31 benzine legt de gemiddelde benzinewagen net geen 300 km af.

Conclusie: Stookolie, benzine en diesel zijn ook belangrijke componenten van de globale energiefactuur. De regering int zeer hoge belastingen op benzine en diesel en zou deze in principe makkelijk kunnen verlagen in functie van de notering van de olieprijs.

van goederen en diensten. Deze finale consumptie is in België duurder dan in onze buurlanden maar hoe zit het met de betaalde belastingen per huishouden? Hoe zou de koopkracht kunnen evolueren mochten de uitgaven aan belastingen per huishouden in ons land op het niveau liggen van de buurlanden? Dit verschil in betaalde belastingen becijferen we in Tabel 5 op basis van gegevens van Eurostat over de totale fiscale ontvangsten in 2010. In de totale fiscale ontvangsten zitten ook belastingen betaald door bedrijven maar dit zijn indirecte belastingen op de natuurlijke personen die eigenaar zijn van deze bedrijven. Om redenen van vergelijkbaarheid tussen landen werken we in Tabel 5 met de totale belastingontvangsten zodat de betaalde belasting per huishouden een overschatting is van de belastingen die huishoudens direct betalen (dwz belastingen op arbeid, consumptie en kapitaal).

Energie, koopkracht en totale belastingen

Energie is niet goedkoop en onze koopkracht staat onder druk. De regering Di Rupo liet de energieprijzen vergelijken om prijsmaatregelen te kunnen verantwoorden die de koopkracht van de burger tijdelijk ten goede zouden kunnen komen. Maar waarom kiest de regering niet voor een ruimere vergelijking van de belangrijke uitgaven door Belgische huishoudens? De energie-uitgaven moeten betaald worden uit het netto-bestedbare inkomen, of wat overblijft van het totale bruto-inkomen na aftrek van alle belastingen. Hoe hoger de belastingen, hoe minder koopkracht overblijft voor de finale consumptie

Tabel 5 – Betaalde belasting per huishouden per jaar

	Belastingontvangsten (milj €)	Bevolking (milj)	Betaalde belasting per inwoner	Betaalde belasting per huishouden	Verskil met België
België	164429	10,95	15016,35	36039,23	
Frankrijk	859841	65,07	13214,09	31713,82	4325,41
Duitsland	977700	81,75	11959,63	28703,12	7336,11
Nederland	232180	16,65	13944,74	33467,39	2571,84
Verenigd Koninkrijk	636018	62,43	10187,7	24450,48	11588,76

Bron: eigen berekeningen op basis van Eurostat waarbij één huishouden bestaat uit 2,4 personen

Uit Tabel 5 blijkt dat de betaalde belasting per inwoner in ons land hoger is dan in onze buurlanden met een vergelijkbaar BBP per capita. De totale fiscale factuur is een veelvoud van de energiefactuur. Dit is natuurlijk geen verrassing omdat België altijd op het podium staat bij de niet-Olympische discipline ‘totale fiscale druk’. De verschillen met Duitsland en het Verenigd Koninkrijk zijn wel opvallend groot. Als we deze betaalde belasting per inwoner uitdrukken per huishouden —waarbij we veronderstellen dat een huishouden bestaat uit 2,4 personen— dan loopt dit verschil in totale betaalde belasting op tot wel € 11 500. Over de precieze interpretatie van deze ruwe cijfers —worden deze belastingen wel effectief betaald door huishoudens etc— kan elders een boeiend debat gevoerd worden. Uit bekommernis voor de koopkracht van de Belgische bevolking, lijkt het zinvol om net zoals voor gas en elektriciteit de kost van onze overheid te laten *benchmarken*. Indien de Belgische overheden meer kosten dan de overheden in de buurlanden, kan onderzocht worden of deze kostenverschillen op basis van objectieve factoren verantwoord kunnen worden. Zoniet wordt de kost van de overheid best tijdelijk bevroren om deze vervolgens snel te laten evolueren tot op het niveau van onze buurlanden. Het beperken van de fiscale druk —en dus van de omvang van de overheid— doet inkomens verloren gaan omdat velen afhankelijk van de overheid. Dit is op korte

termijn negatief voor de economie. De lagere fiscale druk die hieruit volgt, zorgt voor meer koopkracht en meer bestedingen aan andere sectoren dan aan belastingen. Hierdoor groeit de economie en bovendien heeft de consument bij een lagere fiscale druk meer keuzemogelijkheden. Een ingrijpende fiscale hervorming is voorlopig echter geen prioriteit maar een dergelijke oefening kan meer impact hebben op de koopkracht dan het ingrijpen in de energieprijzen.

Conclusie: Belgische gezinnen betalen veel belastingen en uit het benchmarken van de kost van overheden blijkt dat de koopkracht van onze gezinnen enorm zou toenemen indien we evenveel belastingen betalen als in onze buurlanden. Het verschil in betaalde belastingen per gezin volstaat om de jaarlijkse globale energiefactuur van de gezinnen te dekken. Een efficiënte en slankere overheid is dan ook de absolute prioriteit in elke koopkrachtdebat.

Wie wordt gereguleerd wanneer de regering Di Rupo de prijzen bevriest?

Met de tijdelijke bevrozing wou de regering Di Rupo vooral communiceren over energieprijzen met de burgers. Deze communicatie kan goodwill opleveren bij de bevolking maar is niet zonder risico's. Want als energie in ons land relatief duur zou zijn, moeten we ook nagaan hoe dit komt. Uit Tabel 3 bleek al dat elektriciteit relatief duur is terwijl de prijs voor gas eerder gemiddeld is. Elektriciteit is in ons land tussen 2007 en 2011 inderdaad duurder geworden maar slechts 25% van de stijging van de finale factuur voor de consument is toe te schrijven aan hogere verkoopprijzen voor het product elektriciteit (commodity). 75% van de stijging van de finale factuur is het resultaat van hogere distributiekosten en hogere belastingen. Het aandeel van de component elektriciteit in de finale 'elektriciteitsfactuur' van het modale gezin is in de afgelopen jaren gezakt naar minder dan 40%. De fiscale druk op energie is een zuivere politieke beslissing maar ook de evolutie van de distributiekosten is in sterke mate het gevolg van politieke keuzes —op het regionale niveau— zoals het doorrekenen aan de consument via de distributietarieven van de subsidiekosten voor hernieuwbare energie en voor het rationele gebruik van energie. Zo betaalt in 2012 het gemiddelde gezin in Vlaanderen ongeveer € 72 voor de subsidies aan de eigenaars van zonnepanelen en windturbines³. Ook tal van sociale maatregelen worden afgewimpeld op en gefinancierd via de eindfactuur van de verbruiker. En deze maatregelen worden fors duurder. Zo waarschuwde de CREG nog eerder dit jaar dat de kost voor de compensatie van de leveranciers aan sociaal gerechtigden explosief

3 Zie Eandismagazine September 2012

toeneemt. Dan zijn er nog de zuivere politieke beslissingen zoals het toekennen van gratis kWh aan gezinnen ongeacht hun inkomen. Een gratis kWh bestaat natuurlijk niet maar creëert wel een aangename illusie op de factuur. De consument betaalt via de distributietarieven echter zelf de factuur voor de gratis kWh. Eandis becijferde dat de kost van 'gratis elektriciteit' neerkomt op een verhoging van het distributietarief met € 16 per jaar voor een gemiddeld gezin. Het is bizar dat de symbolische 'gratis elektriciteit' dikwijls verdedigd worden als een sociale maatregel terwijl de lagere inkomens wel moeten bijdragen tot het hoge investeringsrendement voor de bemiddelde eigenaars van zonnepanelen.

De diverse regeringen van ons land hebben in het verleden maatregelen genomen waardoor de elektriciteitsfactuur vandaag op een zeer voorspelbare manier stijgt en verder zal blijven stijgen. Door het bevrozen van de finale energieprijzen reguleert de ene overheid dus de andere overheid. De tijdelijke bevrozing van de prijzen van gas en elektriciteit illustreert de grenzen aan het afwentelen van de kost van dure beleidskeuzes op de finale consument. Uiteindelijk dreigt de elektriciteitsrekening een verdoken fiscaal aanslagbiljet te worden. Het debat over de energieprijzen leidt op termijn hopelijk tot een meer transparante factuur voor de consument. Als de overheden dure energie-maatregelen willen nemen, dan worden deze best gefinancierd uit de algemene middelen en niet onbeperkt afgewimpeld op de consument. Het grondig uitzuiveren van de distributiekosten en het integraal overhevelen van de kosten van relatief recente beleidsmaatregelen naar de overheid kan de factuur voor de consument doen dalen en de koopkracht verhogen. Of dit ecologisch wenselijk is, blijft een ander verhaal. Het financieren van beleidskeuzes uit de algemene middelen mag geen groot probleem zijn

voor de budgettaire situatie van onze regeringen want uit elke vergelijking blijkt dat onze regeringen dankzij de zeer hoge fiscale druk over meer middelen beschikken dan de regeringen in onze buurlanden.

Het debat over de energieprijzen confronteert ons ook met ons institutioneel model. Waarom heeft een klein land met minder inwoners dan de *London Metropolitan Area* vier ministers van Energie en vier regulatoren nodig? Verschilt een stopcontact in Wallonië of Brussel werkelijk zoveel van een stopcontact in Vlaanderen? Er zijn grotere landen die het licht laten branden met slechts één minister en één regulator. De Belgische bevoegdheidsversnippering verhoogt de complexiteit van het energielandschap wat extra kosten en lasten kan meebrengen voor de energiebedrijven die in ons land actief zijn. Dit geldt niet alleen voor de verkopers van energieproducten maar ook voor de verkopers van bijvoorbeeld zonnepanelen. In elk gewest bestaat een ander ondersteuningsbeleid —dat bovendien zeer frequent gewijzigd wordt— zodat een verkoper van zonnepanelen vooral een fiscalist moet zijn. Wie wordt hier beter van? Misschien zijn de lagere elektriciteitsprijzen in Nederland deels te verklaren door de meerkost van de complexe Belgische bevoegdheidsversnippering?

Conclusies: Met het bevriezen van de elektriciteitsprijs reguleert de regering Di Rupo vooral de regionale overheden die de factuur van beleidskeuzes systematisch afwentelen op de finale consument. Dit is niet transparant en maakt van de elektriciteitsfactuur een fiscaal aanslagbiljet.

Wat denkt Europa over het bevriezen van de prijzen?

De tijdelijke bevriezing van de energieprijzen werd ingevoerd zonder overtuigende argumenten. De CREG adviseerde om de prijzen gedurende 9 maanden te blokkeren om intussen alle gehanteerde prijsformules te kunnen onderzoeken en goed te keuren. Een dergelijk onderzoek kan in principe ook gevoerd worden zonder een prijsblokkage. Bovendien valt het bevriezen van de energieprijzen niet te verzoenen met de liberalisering van de Europese energiemarkten. Europa wil geen bevroren maar vrije prijzen zodat investeringsbeslissingen inspelen op schaarste en niet verstoord worden door allerhande beperkende maatregelen. Wanneer producenten als gevolg van prijsregulering essentiële kosten niet kunnen doorrekenen in de marktprijzen, is deze prijsregulering niet verzoenbaar met de Europese Directieven. Het laten ontdooien van de energieprijzen vanaf januari 2012 is dan ook een stap in de goede richting. Niet alle landen zijn even meegaand wanneer Europa vraagt dat de prijsregulering verdwijnt. Frankrijk houdt vast aan de gereguleerde prijzen omwille van de historische afschrijvingen van het nucleaire kapitaal. Omdat de Franse regering een lage prijs oplegt, is elektriciteit goedkoper in Frankrijk dan in België. Tegelijkertijd is de zuivere prijsvergelijking tussen Frankrijk en België niet relevant omdat vrije prijzen niet vergeleken kunnen worden met gereguleerde prijzen. 'Meer Europa' betekent op termijn een meer zichtbare prijsconvergentie zodat we kunnen verwachten dat l'*exception Française* minder expliciet wordt.

Het tijdelijk bevriezen van twee energieprijzen illustreert dat België op een zeer selectieve manier worstelt met de grenzen van de eigen

complexiteit. Terwijl de grote lijnen van het energiebeleid in toenemende mate op het Europese niveau worden uitgetekend, neemt de Belgische regering een tijdelijke maatregel die niet aansluit bij de Europese visie op marktintegratie. Is dit een eenmalig incident of een meer algemene afwijzing van de Europese visie? Het Europese project van marktliberalisering en marktintegratie is nog niet afgerond en is verre van perfect. België heeft dit project wel formeel goedgekeurd. Europa mikt op schaalvergroting en efficiëntiewinsten voor de Europese energiebedrijven en dus ook voor de Europese consumenten. Dit is zeer belangrijk en hopelijk inspirerend voor een land als België met een verregaande beleidsversnippering en een continue toename van de beleidscomplexiteit.

Conclusie: Met de tijdelijk prijsbevrozing koos de regering voor de verkeerde signalen naar Europa en naar bedrijven die overwegen toe te treden tot de Belgische energiemarkten.

Beleidsaanbevelingen

België is een duur land. De Belgische huishoudens betalen hun consumptie aanzienlijk duurder dan huishoudens in de andere landen van de Eurozone. In tegenstelling tot het algemene prijsverschil met onze buurlanden zijn energieproducten in ons land relatief goedkoop. De prijs van gas is quasi gelijk aan de gemiddelde prijs in de buurlanden. Elektriciteit is duurder maar dit prijsverschil sluit aan bij het algemene prijsverschil tussen België en de buurlanden. Toch heeft de regering deze prijzen bevroren terwijl gas relatief gunstig geprijsd is in ons land.

Enkele aanbevelingen:

1. De Belgische prijsproblematiek vraagt dringend structurele en ambitieuze maatregelen in diverse beleidsdomeinen zoals fiscaliteit, arbeidsmarkt, prijsindexering en concurrentiebeleid. Deze aanbeveling is allesbehalve nieuw maar de concurrentiepositie van onze bedrijven blijft verslechteren. Ook de Europese Commissie vraagt om een beleidsreactie ter verbetering van de concurrentiepositie. Het tijdelijk bevroren van twee energieprijzen —waarvan het relatief goedkope gas— is in geen enkel opzicht een structurele oplossing.
2. Het verlagen van de energiefactuur kan het makkelijkst gebeuren door lagere accijnzen te heffen benzine en diesel. Deze producten zijn ook belangrijk in het gezinsbudget. Het valt te betwijfelen of een dergelijke maatregel ecologisch optimaal is.
3. De koopkracht van de gezinnen wordt in sterke mate bepaald door de hoge belastingsdruk in ons land. Een efficiëntere en slankere overheid met een fiscale druk zoals in Duitsland kan

leiden tot een aanzienlijke fiscale besparing voor de gezinnen. Net zoals de prijzen van gas en elektriciteit vergeleken werden met de prijzen in de buurlanden, zou de regering ook de kost of prijs van de overheid internationaal kunnen benchmarken om op termijn de koopkracht van de bevolking te versterken.

4. Met het bevroren van de elektriciteitsprijzen reguleert de regering Di Rupo in essentie zichzelf en de regionale overheden. Door de beleidskeuzes van onze overheden stijgt de factuur van elektriciteit op een zeer voorspelbare wijze. De oplossing is niet het tijdelijk bevroren van de prijzen —wat in tegenstrijd is met de Europese visie op de organisatie van de energiemarkten— maar een systematische inspanning om de energiefactuur echt transparant te maken. De elektriciteitsfactuur wordt in toenemende mate een fiscaal aanslagbiljet. De ‘niet-elektriciteit’ componenten worden best spoedig verwijderd uit de factuur van de consument. De overheden zouden de kost van de gekozen beleidsmaatregelen —zoals inzake hernieuwbare energie en rationeel energiegebruik— zelf moeten financieren uit de algemene middelen in plaats van deze onbepaald door te rekenen aan de finale consument. Hierdoor wordt de globale energiefactuur beperkt en bewaakt de regering de koopkracht van de consument, zoals in het regeerakkoord afgesproken was.

Itinera Energy Policy Series

Deze publicatie is de derde bijdrage in de Energy Policy Series van het Itinera Institute.

Op 14 november 2012 verscheen ‘Groene Europa promoot steenkool. Hoe het Europese klimaatbeleid de energietransitie dreigt te vertragen’ als eerste publicatie van deze reeks.

Op 13 december verscheen ‘Subsidies voor zonnepanelen; betaalt de Vlaming € 4 miljard of € 10 miljard teveel?’.

Ook deze publicaties zijn gratis beschikbaar op de website van het Itinera Institute (‘Energie en Milieu’).

Voor duurzame economische groei
en sociale bescherming.

ONAFHANKELIJKE DENKTANK

KLARE IDEEËN, KLAAR VOOR ACTIE

Itinera Institute VZW

Leopold II Laan 184d B-1080 Brussel

T +32 2 412 02 62 - F +32 2 412 02 69

info@itinerainstitute.org

www.itinerainstitute.org

Verantwoordelijke uitgever: Marc De Vos, Directeur